

O mierzeniu jakości tekstów tłumaczonych metodą *a vista*¹

Zur Messung von Qualität des Translats beim Dolmetschen

Der Titel dieses Beitrags knüpft an das Buch von Dybiec-Gajer (2013) an, in dem die Autorin eine tiefgreifende Analyse von zahlreichen Konzepten zur Bewertung der Qualität von Übersetzungen vorgenommen hat. In dem vorliegenden Text wird versucht, die unverzichtbaren Qualitätsbewertungskriterien zu ermitteln, welche den Blatt gedolmetschten Zieltext positiv bewerten lassen. Es gibt keinerlei Bewertungsrichtlinien, die direkt fürs Blattdolmetschen gelten.

Auf der einen Seite ist es nötig, solche Kategorien exakt festzulegen, die beim Blattdolmetschen in Betracht gezogen werden sollen, um eine erfolgreiche Kommunikation zu bewerkstelligen (aus anthropozentrischer Perspektive, siehe S. Grucza 2012) oder auch um die Erreichung der gewünschten Qualität der Dolmetscherleistung zu ermöglichen. Auf der anderen Seite wird das Blattdolmetschertraining von der Kenntnis der Qualitätsbewertungskriterien in Bezug auf Blattdolmetschen, die der Lehrer und die Lernenden zeigen, beeinflusst. Aufgrund dieser Tatsache können sich die Kandidaten zum vereidigten Übersetzer/Dolmetscher in Polen besser vorbereiten, denn eine Blattdolmetschaufgabe ist Bestandteil der Staatsprüfung.

Als Versuch, einen Katalog von Qualitätsbewertungskriterien fürs Blattdolmetschen zusammenzustellen, enthält dieser Beitrag eine Aufstellung von Qualitätsbewertungskriterien, die aus Studien über Konferenzdolmetschen stammen. Darüber hinaus werden im Text Qualitätsbewertungskriterien besprochen, die in der Forschung über Blattdolmetschen angewendet wurden, aber auch Kategorien, die während der Staatsprüfung zum vereidigten Übersetzer/Dolmetscher in Polen Anwendung finden. Die oben genannten Komponenten können eine Grundlage für Qualitätsbewertungskriterien beim Blattdolmetschen schaffen.

Schlüsselwörter: Blattdolmetschen, Qualität, Kriterien

About Quality Measurement of Sight Translated Texts

The title of this text refers to a book by Dybiec-Gajer (2013) who investigated vast range of issues concerning quality assessment in written translation. This paper attempts to identify such quality assessment criteria which are indispensable when evaluating a target text produced in sight translation. There are no specific guidelines which would directly apply to this type of translation. Pinpointing categories which have to be taken into account when performing sight translation is necessary to establish effective communication (according to anthropocentric paradigm, see S. Grucza 2012) or to achieve desirable quality of the service provided by an interpreter.

On the other hand, being aware of quality assessment criteria in sight translation demonstrated by a translator/interpreter trainer and translation/interpreting trainees affects the effectiveness of sight translation teaching. Consequently, it may result in better prepared candidates for a national sworn translator exam in Poland, which encompasses a sight translation task.

In order to develop a set of criteria necessary to evaluate a sight translated text, this paper presents categories established as a result of research on quality assessment criteria in conference interpreting.

¹ Poniższe rozważania opierają się na materiale przedstawionym w jeszcze nieopublikowanej pracy doktorskiej pt.: „Modelowanie strategii dydaktyki tłumaczenia *a vista*”, której obrona miała miejsce 31.3.2021 r. na UMCS.

Furthermore, this text lays down quality assessment criteria applied in research on sight translation as well as criteria adopted for testing candidates who take a sworn translator exam in Poland. The elements listed above may provide solid foundations for the development of quality assessment criteria in sight translation.

Keywords: sight translation, quality, criteria

Author: Monika Nader-Cioczek, Maria Curie-Skłodowska University, Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4A, 20-031 Lublin, Poland, e-mail: monika.nader@gmail.com

Received: 12.1.2022

Accepted: 9.6.2022

1. Wstęp

Tytuł niniejszego artykułu nawiązuje do monografii Dybiec-Gajer (2013), która przeprowadziła dogłębną analizę koncepcji jakości w przekładzie pisemnym. Niniejsza publikacja stanowi próbę określenia kryteriów oceny jakości niezbędnych przy ewaluacji szczególnego rodzaju translacji ustnej² – tłumaczenia a vista. Dotychczasowe badania służyły wyodrębnieniu takich kategorii dla tłumaczeń konferencyjnych. Wytyczne właściwe dla a vista umożliwiłyby bardziej skuteczną dydaktykę tego rodzaju translacji, a tym samym lepsze przygotowanie kandydatów przystępujących do egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce. W celu identyfikacji kategorii niezbędnych przy ocenie tekstu tłumaczonego a vista zostaną przedstawione kryteria ewaluacji jakości tekstów wynikające z badań nad tłumaczeniami konferencyjnymi, wytyczne do oceny jakości tekstów tłumaczonych metodą a vista zastosowane w badaniach nad tłumaczeniem a vista, a także kryteria obowiązujące na egzaminie na tłumacza przysięgłego w Polsce.

W niniejszym tekście, zgodnie z głównymi założeniami translatoryki antropocentrycznej³, translacja (w szczególności tłumaczenie a vista) postrzegana jest jako komunikacja. Odbywa się ona w zdynamizowanym strategicznie układzie translacyjnym, w którym biorą udział: producent tekstu wyjściowego (może być tożsamy z inicjatorem translacji), translator jako pośrednik językowy i kulturowy oraz adresat tekstu docelowego⁴. Centralnym elementem tego układu jest tłumacz wykonujący tłumaczenie a vista wraz z właściwymi sobie kompetencjami translacyjnymi i translatorycznymi oraz odpowiednią wiedzą translacyjną i translatoryczną⁵. Takie wyposażenie umożliwia mu odpowiednią realizację zadania translacyjnego jako komunikacyjnego⁶

² Za Żmudzkim (2004, 2015) tłumaczenie a vista traktowane jest jako rodzaj translacji ustnej ze względu na ustną postać translatu i zastosowanie tekstu docelowego w komunikacji ustnej.

³ Określenie używane za S. Gruczą (2012).

⁴ Zob. schemat układu translacyjnego F. Gruczy (1981) oraz układ translacyjny w ramach tłumaczenia a vista Żmudzkiego (2015).

⁵ Zgodnie z rozróżnieniem zaproponowanym przez F. Gruczę (2009: 38).

⁶ Więcej informacji na temat zadania translacyjnego jako komunikacyjnego, zob. Żmudzki (2004).

w ramach tłumaczenia a vista, a zatem pożądaną skuteczność komunikacyjną. Rozpatrując tłumaczenie a vista jako komunikację, należy uwzględnić to, że działania translacyjne tłumacza są nakierowane na realizację określonego celu translacji zdefiniowanego w zadaniu translacyjnym i związanego z wymogami inicjatora translacji. Wykonywane tłumaczenie, aby zapewnić odpowiednią skuteczność komunikacyjną (tożsamą z właściwą jakością), powinno uwzględniać możliwości i oczekiwania adresata tekstu docelowego względem tekstu wyjściowego. Przedmiotem translacji jest określony tekst wyjściowy stworzony przez producenta tekstu wyjściowego, który może być jednocześnie inicjatorem translacji. W komunikacji translacyjnej odbywającej się w określonej sytuacji i miejscu tłumacz przyjmuje rolę pewnego rodzaju pośrednika.

Niniejszy tekst prezentuje także poglądy takich badaczy, dla których translację należy rozpatrywać w wymiarze usługi komercyjnej. Wówczas translacja odbywa się z inicjatywy zleceniodawcy, który określa konkretny cel translacji i zwraca się do tłumacza z prośbą o jego realizację w ramach konkretnego rodzaju translacji jako zlecenia, zgodnie z wytycznymi zleceniodawcy i dla określonego odbiorcy usługi tłumaczeniowej.

2. Pojęcie jakości w odniesieniu do translacji ustnej

Poniżej zostaną omówione najbardziej reprezentatywne koncepcje pojęcia **jakość** w odniesieniu do translacji ustnej. Prezentacja poszczególnych koncepcji odpowiada ewolucji poglądów w translatoryce z zachowaniem kolejności chronologicznej.

Jakość stanowi istotny element zbioru zasad zatytułowanego „Practical Guide for Professional Interpreters” (z 1990 r. oraz późniejsza aktualizacja z 2004 r.) opracowanego dla tłumaczy konferencyjnych przez międzynarodową organizację AIIC (Association Internationale des Interprètes de Conférence). Autorzy poradnika (2004) przyznają, że powstał on po to, żeby zapewnić profesjonalne wykonanie tłumaczeń ustnych, co powinno przyświecać zarówno nowicuszom, jak i doświadczonym tłumaczom konferencyjnym. Twórcy zbioru wskazówek dla tłumaczy ustnych (zob. AIIC 2004) traktują ten rodzaj tłumaczeń jako „profesjonalną usługę komunikacyjną”, a odpowiednia *jakość* w translacji ustnej spełnia rolę gwaranta skutecznej komunikacji. Z tego względu tłumacze konferencyjni powinni pamiętać, aby przekazywać informacje zamierzone przez mówcę (czyli producenta tekstu wyjściowego, zgodnie z paradygmatem antropocentrycznym) dokładnie i wiernie. Tekst docelowy stworzony przez tłumacza konferencyjnego, postrzeganego jako specjalistę od komunikacji, powinien być płynny, ekspresyjny i zrozumiały.

Kalina (2005: 771) postrzega jakość w tłumaczeniu ustnym jako szereg czynników, które mogą wchodzić ze sobą w interakcję, np. sytuacja, kontekst oraz inne zmienne. W konsekwencji każda sytuacja translacyjna może wymagać realizacji innych priorytetów. Zdaniem badaczki (2005: 768) tłumacz ustny działa pod presją czasu,

dlatego powinien umieć przewidzieć potencjalne problemy związane z wykonaniem danego tłumaczenia oraz znaleźć ich rozwiązanie. Autorka (2005: 768–769) twierdzi, że zapewnienie odpowiedniej jakości translacji ustnej wiąże się z tym, co dzieje się przed i po wykonaniu określonego zadania translacyjnego, ponieważ te fazy mogą mieć istotny wpływ na skuteczność przebiegu procesu tłumaczenia.

Według Kaliny (2005: 775, 777) jakość w tłumaczeniu ustnym nie sprowadza się jedynie do relacji między tekstem wyjściowym a docelowym. Jest ona zależna od warunków, w których odbywa się translacja jako komunikacja. Jako przykłady czynników wpływających na powodzenie translacji badaczka (2005: 777) podaje umiejętności retoryczne mówcy oraz tempo wypowiedzi producenta tekstu wyjściowego. Ponadto autorka (2005: 777) podkreśla, że kluczową rolę pełni odpowiednie przygotowanie się do zadania translacyjnego przez tłumacza, np. ustalenie charakterystyki adresatów tekstu docelowego. Czy są to eksperci w danej dziedzinie? Do jakiej grupy zawodowej należą? Jaki jest ich język ojczysty? Jaki jest cel wysłuchania tekstu docelowego? Jaka relacja, np. zawodowa, łączy ich z mówcą/producentem tekstu wyjściowego? Są to czynniki, na które tłumacz może mieć wpływ, jeżeli tylko poświęci czas na ustalenie tych wyżej wymienionych. Kalina (2005: 778) uważa, że niezbędne do faktycznej oceny jakości translacji ustnej jest uwzględnienie wszystkich działań tłumacza przed, w trakcie oraz po wykonaniu zadania translacyjnego.

Warto również wspomnieć o rozważaniach teoretycznych Grbić (2008), która dokonała przeglądu różnych definicji i koncepcji dotyczących pojęcia jakości w tłumaczeniach ustnych, obowiązujących przez ostatnie dziesięciolecia. Autorka (2008) wyróżniła trzy obszary związane z jakością i dominujące w translacji ustnej, a także w badaniach nad oceną jakości tego rodzaju translacji: jakość jako coś wyjątkowego, jakość jako perfekcja oraz jakość jako dopasowanie do realizacji celu⁷. Koncepcja jakości jako czegoś wyjątkowego jest charakterystyczna dla Międzynarodowego Stowarzyszenia Tłumaczy Konferencyjnych (AIIC), które definiuje jakość jako spełnianie bardzo wysokich wymagań zawodowych. W tym przypadku jakość jest jednak cechą, która może odznaczać tych wszystkich, którzy będą w stanie dorównać standardom ustanowionym przez wyżej wymienioną organizację. Pojęcie jakości jako perfekcji jest typowe dla obszaru dydaktyki translacji, która wymaga od uczniów-tłumaczy, aby nie popełniali błędów. Jakość postrzegana jako dopasowanie do realizacji celu oznacza takie wykonanie translacji ustnej, aby zaspokoić potrzeby i oczekiwania zleceniodawcy oraz odbiorcy usługi tłumaczeniowej (lub zgodnie z paradygmatem antropocentrycznym i terminologią przyjętą w niniejszym artykule odpowiednio: inicjatora translacji i adresata tekstu docelowego).

W opracowanej przez Komisję Europejską (2013) publikacji dotyczącej konsekwencji wynikających z tłumaczeń niskiej jakości: „Quantifying Quality Costs and the Cost of Poor Quality in Translation: quality efforts and the consequences of poor

⁷ Nazwy użyte przez Grbić (2008) to: quality as exception, quality as perfection, quality as fitness for purpose.; [tłum. własne].

quality in the European Commission's Directorate-General for Translation" jakość jest czymś mało uchwytym. W odniesieniu do wykonanego tłumaczenia, o jakości mówi się głównie wtedy, kiedy tekst docelowy nie jest do końca zgodny z określonymi standardami. W przypadku translacji jakość jest cechą szczególnie pożądaną, ponieważ tłumaczenia nieprzystające do określonych norm mogą pociągać za sobą poważne konsekwencje, np. prawne, tym bardziej w odniesieniu do tłumaczeń wykonywanych na potrzeby instytucji unijnych.

3. Badania w celu określenia kryteriów jakości w translacji ustnej

Badania prowadzone do tej pory w Polsce i na świecie nad oceną jakości w translacji ustnej polegały na analizie produktu procesu translacji (transkrypcje tłumaczeń ustnych), wypełnianiu ankiet dotyczących postrzegania jakości produktu translacji ustnej z perspektywy użytkowników translacji (a więc adresatów tekstu docelowego) oraz uzupełnianiu kwestionariuszy przez tłumaczy ustnych, aby uzyskać ich opinie na temat kryteriów ewaluacji jakości tego rodzaju translacji.

Zestawienie kategorii gwarantujących odpowiednią jakość tekstu docelowego, wyodrębnionych w ramach badań nad kryteriami jakości w translacji ustnej, zostało przedstawione w formie tabeli (opracowanie własne). Poniższe porównanie wyników badań nad oceną jakości w translacji ustnej uwzględnia także kryteria oceny jakości tłumaczenia konsekwentnego w ramach paradygmatu antropocentrycznego autorstwa Żmudzkiego (1995), w ramach których translacja jest traktowana jako komunikacja. Dane zostały zaprezentowane w kolejności chronologicznej. Pogrubioną czcionką zaznaczone zostały te kategorie, które były wymienione w wynikach więcej niż jednego badacza, a pogrubioną czcionką i kursywą – te kategorie, które mają pewne elementy wspólne z tymi wymienianymi przez innych autorów.

Autor/autorzy badania	Wyodrębnione kryteria jakości
Bühler (1986) ⁸	1. zgodność z treścią oryginału ; 2. logiczna spójność ; 3. kompletność wypowiedzi ; 4. poprawne użycie struktur gramatycznych ; 5. zastosowanie odpowiedniego stylu; 6. zastosowanie poprawnej terminologii .
Kurz (1989, 1993)	1. zgodność z treścią oryginału ; 2. logiczna spójność ; 3. poprawne użycie struktur gramatycznych ; 4. przyjemny głos ; 5. silny akcent .
Kopczyński (1994)	1. wierne przekazanie treści szczegółowych ; 2. poprawność terminologiczna ; 3. płynność mowy .
Żmudzki (1995) ⁹	1. <i>realizacja celu translacji, zadania translacyjnego</i> ; 2. <i>stopień rozpoznania przez tłumacza celu translacji, rodzaju działania, wymogów inicjatora translacji oraz potrzeb i oczekiwań adresata tekstu</i>

⁸ Tłumaczenie nazw poniższych kryteriów za Kościałkowska-Okońska (2008: 108).

⁹ Nazwy poszczególnych kryteriów w języku polskim – [tłum. własne]; rodzaje poszczególnych kryteriów w wersji oryginalnej, zob. Żmudzki (1995: 217–218).

Autor/autorzy badania	Wyodrębnione kryteria jakości
	<i>docelowego</i> ; 3. <i>zapewnienie spójności intertekstualnej zgodnie z zadaniem translacyjnym</i> ; 4. synteza lub ekspansja tekstu docelowego względem tekstu wyjściowego zgodnie z zadaniem translacyjnym; 5. <i>wewnętrzna spójność tekstu docelowego</i> ; 6. jasność i zrozumiałość tekstu docelowego pod względem treści; 7. poprawność/akceptowalność tekstu docelowego pod względem komunikacyjnym, pragmatycznym, leksykalnym, stylistycznym i gramatycznym ; 8. odpowiednie/akceptowalne zastosowanie terminologii specjalistycznej w tekście docelowym ; 9. konotacje w tekście docelowym (typowe/nietypowe); 10. <i>cechy tekstu docelowego związane z procesem jego tworzenia: przejęzyczenia, poprawki, pauzy hezytacyjne, tempo wypowiedzi</i> ; 11. <i>dykcja tłumacza: akcent, głos, intonacja</i> .
Chiario/Nocella (2004)	1. zgodność z treścią oryginału ; 2. kompletność wypowiedzi ; 3. logiczna spójność wypowiedzi ; 4. płynność wypowiedzi ; 5. zastosowanie poprawnej terminologii ; 6. poprawne użycie struktur gramatycznych ; 7. niejęzykowe kryteria: dokładne przygotowanie materiałów konferencyjnych.
Zwischenberger (2010), Zwischenberger/ Pöchhacker (2010)	1. zgodność z treścią oryginału ; 2. logiczna spójność wypowiedzi ; 3. poprawność gramatyczna ; 4. żywa intonacja .

Tab. 1. Zestawienie kryteriów oceny jakości wskazanych w badaniach nad translacją ustną oraz tych wyróżnionych z perspektywy antropocentrycznej (opracowanie własne)

4. Kryteria oceny jakości tekstów zastosowane w badaniach nad tłumaczeniem a vista

W Polsce i w Europie przeprowadzono szereg badań nad tłumaczeniem a vista. Poniżej zostaną omówione najbardziej reprezentatywne projekty badawcze poświęcone temu rodzajowi translacji, których celem pośrednim była ewaluacja produktu końcowego procesu tłumaczenia. Opisy eksperymentów, w których wykorzystano tłumaczenie a vista wraz z zastosowanymi kryteriami oceny jakości tego rodzaju translacji, zostaną zaprezentowane w kolejności chronologicznej, odpowiadającej rozwojowi koncepcji.

Celem badań Dragsted/Hansen (2009) było porównanie tłumaczenia pisemnego i a vista pod względem czasu przeznaczanego na sporządzenie tekstu docelowego oraz doprowadzenie translatu do stanu zadowolającego pod względem jakości¹⁰.

W eksperymencie wzięło udział po czterech doświadczonych tłumaczy zawodowych, ustnych i pisemnych. Zadanie tłumaczy ustnych oraz dwóch tłumaczy pisemnych polegało na tłumaczeniu metodą a vista połowy przemówienia politycznego

¹⁰ Dragsted/Hansen (2009) obserwowały również sam proces tłumaczenia, a do badań wykorzystywały kwestionariusze retrospektywne oraz nowoczesną aparaturę. Szersze omówienie tych aspektów eksperymentu wykracza poza zakres tematyczny niniejszego artykułu.

z języka angielskiego na język duński. Druga część przemówienia miała być przetłumaczona pisemnie. Pozostali dwaj tłumacze pisemni mieli wykonać te same zadania, ale w odwrotnej kolejności, tzn. najpierw tłumaczenie pisemne, a następnie a vista.

Tłumaczenia pisemne, jak i transkrypcje tłumaczenia a vista zostały poddane ocenie przez trzech niezależnych oceniających. Skala ocen za poszczególne kategorie wahała się od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznaczało najwyższy stopień realizacji określonej kategorii. Kryteria oceny jakości tłumaczenia zastosowane w eksperymencie Dragsted/Hansen (2009: 593) zarówno w odniesieniu do tłumaczenia pisemnego, jak i tłumaczenia a vista zostały zaprezentowane w tabelce poniżej.

Kryterium	Punkty
1. Ogólna poprawność tekstu docelowego jako tłumaczenia tekstu wyjściowego.	Punkty od 1 do 5; przy czym 1 = najwyższa poprawność, 5 = najniższa poprawność tekstu docelowego względem wyjściowego.
2. „Bliskość” ¹¹ tekstu docelowego względem tekstu wyjściowego.	Punkty od 1 do 5; przy czym 1 = najwyższy stopień „bliskości”, 5 = najniższy stopień „bliskości” tekstu docelowego względem wyjściowego.
3. Błędy znalezione w tekście docelowym oraz ich znaczenie.	Punkty od 1 do 5; przy czym 1 = najmniej poważny błąd, 5 = najpoważniejszy błąd.
4. Szacowany czas na korektę tekstu docelowego, tak aby stanowił zadowalające tłumaczenie tekstu wyjściowego.	Punkty od 1 do 5; przy czym 1 = do ok. 10 minut na korektę, 5 = ok. 40–50 minut na korektę.

Tab. 2. Kryteria oceny jakości translacji w eksperymencie Dragsted/Hansen (2009) [tłum. własne]

W odniesieniu do wyżej opisanego badania można mieć jednak wątpliwości, czy zastosowane skale oceny nie wprowadzały w błąd oceniających¹² i w związku z tym, czy na pewno uzyskano miarodajne wyniki.

Celem nadrzędnym badania opracowanego przez Gorszczyńską (2012: 117), zainspirowanego wyżej opisanym eksperymentem, było „[...] wykazanie oszczędności czasu, jaką daje tłumaczenie a vista w porównaniu z tłumaczeniem pisemnym i zaobserwowanie głównych różnic w jakości produktu obu rodzajów tłumaczeń [...]”. Autorka badania

¹¹ Dragsted/Hansen (2009) nie wyjaśniły znaczenia pojęcia „bliskości” (z ang. ‘proximity’). Takie wyjaśnienie nie zostało również uwzględnione w instrukcjach dla osób oceniających tłumaczone teksty. Autorki eksperymentu stwierdzają, że bliskość tekstu docelowego względem tekstu wyjściowego nie miała znaczenia dla oceny jakości translatów. Badaczki zaobserwowały, że zarówno tłumacze pisemni, jak i ustni odchodzili od tekstu wyjściowego w tłumaczeniu a vista. Jednak nie miało to wpływu na niższą ocenę jakości tekstu docelowego (ustnego) w porównaniu z tekstem pisemnym.

¹² W Danii obowiązuje 7-stopniowa skala ocen, przy czym najwyższa ocena oznacza również najlepiej wykonane zadanie, najwyższą jakość, a więc odwrotnie niż w eksperymencie.; zob. informacje na stronie duńskiego ministerstwa edukacji: <https://eng.uvm.dk/general-overview/7-point-grading-scale>.

zdecydowała się sprawdzić, co sądzą tłumacze zawodowi na temat wprowadzenia usługi nagrywanego tłumaczenia a vista oraz w jaki sposób mogłoby ono przyspieszyć tempo pracy nad tłumaczeniem pisemnym określonego tekstu¹³.

Gorszczyńska (2012: 128) przeprowadziła swoje badania na doświadczonych tłumaczach wykonujących regularnie translację ustną i pisemną. Autorka chciała uniknąć wykorzystania tego samego tekstu do różnych zadań (jak miało to miejsce w eksperymencie Dragsted/Hansen 2009), aby wyeliminować zmienną w postaci lepszej znajomości określonego zagadnienia poruszanego w tekście wyjściowym. W badaniu pilotażowym uczestniczyło po dwóch tłumaczy doświadczonych odpowiednio w translacji ustnej i pisemnej, którzy regularnie wykonywali także tłumaczenia a vista. Oceniającymi (dwie osoby) byli również tłumacze zawodowi z doświadczeniem w tłumaczeniach zarówno ustnych, jak i pisemnych. Materiał badawczy stanowiły teksty wyjściowe w języku angielskim o charakterze informacyjnym, ekspresywnym i operatywnym.

Zadaniem tłumaczy ustnych było wykonanie i nagranie tłumaczenia a vista wyżej wymienionych tekstów, a następnie sporządzenie ich transkrypcji pisemnej. Tłumacze pisemni mieli wykonać translację pisemną tekstów wyjściowych. Oceniający stosowali do ewaluacji wszystkich tłumaczeń kryteria oceny jakości zaproponowane przez Dragsted/Hansen (2009) na potrzeby ich eksperymentu (zob. tabela 2). Przyznawano punkty (od 1 do 5) za poszczególne kategorie, przy czym 1 oznaczało najwyższy stopień realizacji określonego kryterium. Ponownie można zastanawiać się nad tym, na ile te skale były przejrzyste do zastosowania dla osób przyzwyczajonych do skali ocen od 1 do 6 obowiązujących w polskich szkołach i skali od 2 do 5 – na polskich uczelniach. W tych kontekstach najwyższe wartości są tożsame z uzyskaniem najlepszego wyniku, odwrotnie niż w przypadku skali zastosowanych w badaniu Gorszczyńskiej (2012).

Do badania właściwego Gorszczyńska (2016) zaprosiła 30 doświadczonych zawodowych tłumaczy wykonujących tłumaczenia ustne (w tym 16 wykonujących również przekład pisemny), 30 doświadczonych zawodowych tłumaczy pisemnych oraz 30 studentów ostatniego roku studiów magisterskich na Uniwersytecie Gdańskim (16 osób) i Uniwersytecie Śląskim (14 osób). Ponadto w badaniu wzięły udział 3 osoby oceniające jakość tłumaczonych tekstów. Zadanie wszystkich probantów polegało na wykonaniu tłumaczenia a vista trzech tekstów o różnej funkcji dominującej (informacyjnej, ekspresywnej i operatywnej), nagraniu ich, a następnie sporządzeniu pisemnej transkrypcji. Oceniający mieli zastosować, nieznacznie zmodyfikowane w porównaniu z badaniem pilotażowym, kryteria oceny¹⁴, przyznając punkty od 1 do 5¹⁵: ogólna adekwatność

¹³ Niniejszy artykuł, ze względu na ograniczenia formalne, nie uwzględnia wniosków Gorszczyńskiej (2012) w odniesieniu do opinii tłumaczy zawodowych na temat nagrywanego tłumaczenia a vista i potencjalnych możliwości jego wykorzystania.

¹⁴ Opis kryteriów oceny jakości w eksperymencie właściwym: Gorszczyńska (2016: 48–49).

¹⁵ W przypadku kategorii „szacowany czas na korektę”, skala została rozszerzona do 6 w odniesieniu do tłumaczeń, które osoby oceniające odrzuciły i uznały za wymagające ponownego wykonania.

tłumaczenia (1 = najwyższy stopień adekwatności, 5 = najniższy), „bliskość”¹⁶ tłumaczenia względem tekstu wyjściowego (1 = najwyższy stopień bliskości, 5 = największa dowolność tłumaczenia), błędy i ich znaczenie (1 = błędy mające niewielkie znaczenie, 5 = poważne błędy) oraz szacowany czas na korektę tekstu (1 = max. 10 min., 2 = max. 20 min., 3 = max. 30 min., 4 = max. 40 min., 5 = max. 50 min., 6 = 50–72 min). Wątpliwość budzi miarodajność zastosowanej skali, w której najniższa wartość oznacza najlepszy wynik. Tym bardziej, że przy ocenie jednego z aspektów tłumaczenia (czasu przeznaczanego na wykonanie translacji) ta skala była inna.

5. Kryteria oceny jakości tekstów tłumaczonych metodą a vista obowiązujące na egzaminie na tłumacza przysięgłego w Polsce

Tłumaczenie a vista jest elementem części ustnej egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce organizowanego przez Polską Komisję Egzaminacyjną¹⁷. Warto się przywrzeć kryteriom oceny stosowanym przez członków PKE w odniesieniu do tekstów tłumaczonych a vista. Na początek zostaną omówione kryteria obowiązujące do 28 listopada 2018 r., a następnie te aktualne do chwili obecnej.

Kubacki (2012: 200–201), który jest członkiem Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych oraz Państwowej Komisji Egzaminacyjnej prowadzącej egzaminy na tłumacza przysięgłego w Ministerstwie Sprawiedliwości, omawia rodzaje zadań obowiązujących kandydatów. Część ustna egzaminu na tłumacza przysięgłego polega na tłumaczeniu a vista dwóch tekstów z języka obcego na język polski oraz wykonaniu tłumaczenia konsekutywnego dwóch tekstów z języka polskiego na język obcy. Przy tym ten sam autor (2019: 10) podkreśla: „[...] część ustna egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego nie przystaje w pełni do realiów tego zawodu: wykonując tzw. tłumaczenie środowiskowe (np. na policji, w sądzie, prokuraturze, notariacie), tłumacz przysięgły zazwyczaj dokonuje przekładu techniką a vista w sytuacji odwrotnej niż ta na egzaminie, a więc z języka polskiego na język obcy”.

Niezależnie od rodzaju translacji ustnej, która wykonywana była przez kandydata na tłumacza przysięgłego (tłumaczenie a vista czy konsekutywne) członkowie Komisji do 28 listopada 2018 r. przyznawali punkty w poszczególnych kategoriach, tak jak przedstawiono to w tabelce zamieszczonej poniżej¹⁸.

¹⁶ Górszczyńska (2016) w badaniu właściwym używa angielskiego terminu *closeness* oznaczającego „bliskość” tekstu docelowego względem tekstu wyjściowego, ale nie definiuje tego pojęcia. Nie zostało ono również wyjaśnione osobom oceniającym.

¹⁷ Zasady przeprowadzania egzaminu zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego dostępne na stronie: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050150129>.

¹⁸ Na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego § 11 ust. 1; zob. także Kubacki (2012: 204–205).

Kryterium oceny	Punkty
Zgodność treści przekazanej w tłumaczeniu z treścią oryginału	Max. 10
Zastosowanie terminologii i frazeologii subjęzyka specjalistycznego	Max. 15
Poprawność gramatyczna, ortograficzna i leksykalna (leksyka niespecjalistyczna)	Max. 10
Poprawne zastosowanie rejestru (stylu funkcjonalnego) języka właściwego dla danego rodzaju tekstu	Max. 10
Poprawność fonetyczno-intonacyjna, dykcja i płynność wypowiedzi	Max. 5
Suma	Max. 50

Tab. 3. Kryteria oceny stosowane podczas egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce – część ustna egzaminu

W przypadku oceny jakości tekstów tłumaczonych pisemnie różnicę stanowiło jedynie ostatnie kryterium, tzn. zamiast „poprawności fonetyczno-intonacyjnej, dykcji i płynności wypowiedzi” członkowie Komisji oceniali „znajomość formalnych zasad wykonywania tłumaczeń poświadczonych”. W tej kategorii kandydat mógł dostać max. 5 punktów.

Za część ustną egzaminu osoba przystępująca do niego mogła uzyskać maksymalnie 200 punktów, a ocena pozytywna przyznawana była za zdobycie przynajmniej 150 punktów (75 %).

Wyżej omówione kryteria oceny jakości tłumaczeń uległy pewnej modyfikacji w związku z rozporządzeniem z dnia 30 października 2018 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2138)¹⁹. Wprowadzone poprawki, zainicjowane dzięki staraniom Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego oraz pracom Zespołu do Przeglądu i Oceny Funkcjonowania Ustawy o Zawodzie Tłumacza Przysięgłego²⁰, obejmują egzamin pisemny i ustny. Dotychczas obowiązujące kryteria oceny rozszerzono o następujące elementy: osobną ocenę umiejętności językowych i translacyjnych oraz pojęcie błędu krytycznego, czyli „[...] błędu powodującego istotne naruszenie sensu tekstu źródłowego²¹”.

Zmiany wprowadzone do kryteriów oceny egzaminu oznaczają, że po przeprowadzeniu poszczególnych części egzaminu (pisemnej i ustnej) członkowie zespołu egzaminacyjnego ustalają jego wynik stanowiący sumę punktów zdobytych za tłumaczenie każdego z czterech tekstów osobno, oceniając umiejętności językowe oraz translacyjne. Za każdą z tych umiejętności kandydat może maksymalnie otrzymać

¹⁹ Zob. treść rozporządzenia na stronie: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180002138>.

²⁰ Więcej na ten temat: Kubacki (2019: 9).

²¹ Zob. treść rozporządzenia, § 8. ust. 1a. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego (tekst jednolity).

po 25 punktów. Maksymalna liczba punktów za tłumaczenie jednego tekstu wynosi 50 punktów. Kubacki (2019: 10) wyjaśnia, że podczas ewaluacji części ustnej egzaminu strona formalna nie jest brana pod uwagę, ocenia się natomiast następujące elementy w zakresie umiejętności językowych: poprawność gramatyczną, leksykalną, stylistyczną, fonetyczno-intonacyjną, dykcję oraz płynność wypowiedzi. Ponadto wystąpienie w tłumaczeniu błędu krytycznego może skutkować obniżeniem punktacji o maksymalnie 10 punktów w kategorii umiejętności tłumaczeniowych za każdy taki błąd²².

Określone prawnie kryteria oceny dotyczące wykonania tłumaczenia²³ pisemnego, a vista i konsekwentnego obowiązujące na egzaminie na tłumacza przysięgłego w Polsce mogą stać się podstawą do sformułowania wytycznych do zastosowania w kształceniu przyszłych tłumaczy ustnych. Należy jednak zauważyć, że w odniesieniu zarówno do translacji pisemnej, jak i ustnej (tłumaczenie konsekwentne i a vista) stosowane są prawie identyczne kryteria oceny, mimo iż tekst docelowy w formie pisemnej i ustnej znacznie się różni. Zaproponowane kryteria oceny nie uwzględniają oceny stopnia realizacji zadania translacyjnego sformułowanego przez inicjatora translacji ani dopasowania tworzonych tekstów docelowych do potrzeb adresata tekstu docelowego. Inaczej mówiąc, na podstawie obowiązujących kryteriów oceny można stwierdzić, że tłumaczenie tekstu w ramach egzaminu na tłumacza przysięgłego nie do końca jest traktowane jako komunikacja, ale raczej jako sprawdzian z poprawnego zastosowania leksyki i gramatyki ze zmianą kodu językowego w odniesieniu do konkretnego tekstu wyjściowego. W związku z tym powstaje pytanie o możliwość zmierzenia poprawności wykonania zadania translacyjnego w przypadku, kiedy osoba zdająca nie wie np. dla kogo jest tłumaczony dany tekst. Informacje uzyskane od absolwentów lingwistyki stosowanej UMCS przystępujących do egzaminu na tłumacza przysięgłego oraz od członków komisji egzaminacyjnej wskazują na to, że kandydaci są informowani przed wykonaniem tłumaczenia ustnego, jaki rodzaj tekstu będą tłumaczyć, np. przemówienie z okazji 30-lecia firmy, notatka policyjna. Zdający mogą więc wywnioskować, w jakiej sytuacji translacyjnej wykonują tłumaczenie i kto może być jego potencjalnym adresatem.

6. Przesłanki do stworzenia kryteriów oceny jakości w tłumaczeniu a vista

Na podstawie zestawienia wyników badań nad kryteriami oceny jakości w translacji ustnej (w formie tabeli), kryteriów zastosowanych do oceny jakości tekstów tłumaczonych a vista oraz wytycznych służących ocenie jakości tekstów docelowych ustnych

²² Zob. treść rozporządzenia, § 8. ust. 1a. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego (tekst jednolity).

²³ Zob. także wskazówki zawarte w Polskiej Normie PN-EN 15038, których tłumacz ma przestrzegać przy każdym zleceniu.; Omówienie wymagań dotyczących świadczenia usług tłumaczeniowych w odniesieniu do Polskiej Normy PN-EN 15038 znajduje się w Kubacki (2012).; Polska Norma PN-EN 15038 została zastąpiona przez PN-EN ISO 17100:2015-06 z 2015 r.

w ramach egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce można stwierdzić, że wykazują one duże podobieństwo. Określone kategorie wpływające na jakość tworzonego tekstu docelowego powtarzają się, niezależnie od tego, czy były wyodrębnione w celu ewaluacji tekstu docelowego tworzonego metodą *a vista* – badania Dragsted/Hansen (2009) i Gorszczyńskiej (2012, 2016), czy stanowią wytyczne obowiązujące na egzaminie państwowym na tłumacza przysięgłego. Kryteria te były także stosowane przez adresatów tekstu docelowego, co potwierdzają badania Bühler (1986) i Kopczyńskiego (1994) oraz przez samych tłumaczy ustnych, na co wskazują badania Kurz (1989, 1993), Chiaro/Nocelli (2004), Zwischenberger (2010), Zwischenberger/Pöchhacker (2010).

Kategoria „zgodność z treścią oryginału”²⁴ była wspólna dla wyników wszystkich badań. „Logiczna spójność wypowiedzi oraz zastosowanie poprawnej terminologii”²⁵ to kolejne najczęściej wyróżniane kategorie, które mają wpływ na jakość tekstu docelowego. Następną w hierarchii ważności kategorią było „poprawne zastosowanie struktur gramatycznych”²⁶. W ramach kryteriów obowiązujących podczas egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce uwzględniono także: poprawność leksykalną (leksyka niespecjalistyczna), stylistyczną oraz fonetyczno-intonacyjną (zgodnie z określeniami funkcjonującymi w uaktualnionych kryteriach). Ponadto uczestnicy badań nad określeniem kryteriów oceny jakości w tłumaczeniach ustnych wymienili następujące komponenty: płynność²⁷ oraz kompletność wypowiedzi²⁸. Jeszcze jedna kategoria,

²⁴ W badaniach Kopczyńskiego (1994) określona jako „wierne przekazanie treści szczegółowych”. W ramach kryteriów oceny wyodrębnionych przez Żmudzkiego (1995) z perspektywy antropocentrycznej odnosi się ona do realizacji celu translacji, zadania translacyjnego oraz stopnia rozpoznania przez tłumacza celu translacji, rodzaju działania, wymogów inicjatora translacji oraz potrzeb i oczekiwań adresata tekstu docelowego. W badaniu Dragsted/Hansen (2009) oraz Gorszczyńskiej (2012, 2016) nazwana „bliskością” tłumaczenia względem tekstu wyjściowego.

²⁵ Określona jako „poprawność terminologiczna” przez Kopczyńskiego (2004) oraz jako „odpowiednie zastosowanie terminologii specjalistycznej w tekście docelowym” przez Żmudzkiego (1995). Odpowiada ona kryterium „zastosowania terminologii i frazeologii subjęzyka specjalistycznego” stosowanego w ramach egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce.

²⁶ W badaniach Kopczyńskiego (1994), Zwischenberger (2010), a także Zwischenberger/Pöchhacker (2010) określona jako „poprawność gramatyczna”, a przez Żmudzkiego (1995) nazwana „poprawnością/akceptowalnością tekstu docelowego pod względem komunikacyjnym, pragmatycznym, leksykalnym, stylistycznym i gramatycznym”. W badaniach Dragsted/Hansen (2009) oraz Gorszczyńskiej (2012, 2016) odpowiada ona kategorii „błędów (znalezionych w tekście docelowym) oraz ich znaczeniu”.

²⁷ U Kopczyńskiego (1994) określana jest jako płynność mowy, a u Chiaro/Nocelli oraz w kryteriach obowiązujących na egzaminie na tłumacza przysięgłego jako – płynność wypowiedzi. W kryteriach opracowanych przez Żmudzkiego (1995) wymieniona została kategoria „cechy tekstu docelowego związane z procesem jego tworzenia: przejęzyczenia, poprawki, pauzy hezycacyjne, tempo wypowiedzi”.

²⁸ Kategoria wymieniana w badaniach Bühler (1986) oraz Chiaro/Nocelli (2004). W kryteriach wymienionych przez Żmudzkiego (1995) odnosi się ona do „zapewnienia spójności intertekstualnej zgodnie z zadaniem translacyjnym oraz do wewnętrznej spójności tekstu docelowego”.

która została poddana ocenie w badaniach nad kryteriami oceny jakości w translacji ustnej²⁹ to „przyjemny głos”. Kryteria jakości tłumaczenia konsekwentnego w ramach paradygmatu antropocentrycznego wyodrębnione przez Żmudzkiego (1995) uwzględniają komunikacyjny aspekt translacji. W związku z tym brane są pod uwagę następujące kwestie, które jedynie pośrednio uwzględniane są jako „zgodność z treścią oryginału”. Należą do nich: realizacja celu translacji, zadania translacyjnego oraz stopień rozpoznania przez tłumacza celu translacji, rodzaju działania, wymogów inicjatora translacji oraz potrzeb i oczekiwań adresata tekstu docelowego. Kryteria wymienione jedynie przez badacza (1995) to także: synteza lub ekspansja tekstu docelowego względem tekstu wyjściowego zgodnie z zadaniem translacyjnym oraz konotacje w tekście docelowym (typowe/nietypowe). Przy tym pierwsze z nich ściśle wiąże się ze sposobem realizacji zadania translacyjnego. Dodatkowo w badaniach Dragsted/Hansen (2009) oraz Gorszczyńskiej (2012, 2016) pojawia się określenie „błędy (znalezione w tekście docelowym) i ich znaczenie”. W ramach egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce, w przypadku tzw. błędu krytycznego, obniża się punktację w kategorii umiejętności tłumaczeniowych.

7. Wnioski

Celem powyższych rozważań była próba wyodrębnienia kryteriów oceny jakości, które mogłyby być zastosowane w przypadku tekstów tłumaczonych metodą a vista. Dotychczas nie opracowano wytycznych, które ściśle odnosiłyby się do tego rodzaju translacji. Wyróżnienie elementów, które są niezbędne do uwzględnienia przy tworzeniu tekstu docelowego metodą a vista, służy osiągnięciu odpowiedniej skuteczności komunikacyjnej (zgodnie z paradygmatem antropocentrycznym) lub zapewnieniu pożądanej jakości usługi świadczonej przez tłumacza. Ponadto ich znajomość przez wszystkich uczestników procesu kształcenia – nauczyciela i uczniów – wpływa na efektywność dydaktyki tego rodzaju translacji.

Omówione i zestawione w niniejszym tekście kryteria oceny jakości wyróżnione w badaniach nad translacją ustną, kryteria oceny jakości tekstów tłumaczonych metodą a vista wynikające z badań nad tym rodzajem translacji oraz wytyczne obowiązujące na egzaminie na tłumacza przysięgłego w Polsce wykazują pewne podobieństwo. Mogą one stanowić podstawę do wyodrębnienia kryteriów oceny jakości tekstów tłumaczonych metodą a vista. Niniejszy tekst miał stanowić przyczynek do dalszej dyskusji nad kryteriami oceny jakości dla tłumaczenia a vista.

²⁹ W badaniach Kurz (1989,1993); Żmudzki (1995) wylicza kategorię „dykcja tłumacza: akcent, głos, intonacja”. W ramach kryteriów stosowanych podczas egzaminu na tłumacza przysięgłego także wyliczono dykcję.

Wykaz literatury

- AIIC. „Practical guide for professional conference interpreters”. *The AIIC Webzine* (1990, 2004). <http://aiic.net/p/628>. 22.8.2018.
- BÜHLER, Hildegund. „Linguistic (semantic) and extra-linguistic (pragmatic) criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters”. *Multilingua* 5/4 (1986): 231–235. Print.
- CHIARO, Delia i Giuseppe NOCELLA. „Interpreters’ Perception of Linguistic and Non-Linguistic Factors Affecting Quality: A Survey through the World Wide Web”. *Meta* 49/2 (2004): 278–293. <https://id.erudit.org/iderudit/009351ar>. 13.7.2018.
- DRAGSTED, Barbara i Inge Gorm HANSEN. „Exploring translation and interpreting hybrids. The case of sight translation”. *Meta* 54/3 (2009): 588–604. <https://id.erudit.org/iderudit/038317ar>. 13.12.2017.
- DYBIEC-GAJER, Joanna. *Zmierzyć przekład? Z metodologii oceniania w dydaktyce przekładu pisemnego*. Kraków: TAIWPN Universitas, 2013. Print.
- GORSZCZYŃSKA, Paula. „Nieoczywisty potencjał tłumaczenia a vista”. *Tłumaczenie Ustne – Teoria, Praktyka, Dydaktyka: Stare problemy, nowe metody*. Red. Przemysław Janikowski. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej, 2012, 117–138. Print.
- GORSZCZYŃSKA, Paula. *Przekładając nieprzekładalne V. Recorded Sight Translation Revisited*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2016. Print.
- GRBIĆ, Nadja. „Constructing interpreting quality”. *Interpreting* 10/2 (2008): 232–257. <https://doi.org/10.1075/intp.10.2.04grb>
- GRUCZA, Franciszek. „Zagadnienia translatoryki”. *Glottodydaktyka a translatoryka*. Red. Franciszek Grucza. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 1981, 9–30. Print.
- GRUCZA, Franciszek. „Metanaukowa i metalingwistyczna wizja lingwistyki (stosowanej)”. *Lingwistyka Stosowana – Przegląd* 1 (2009): 19–39. Print.
- GRUCZA, Sambor. „Zum Begriff didaktischer Text in der Fachtranslationsdidaktik”. *Der Mensch und seine Sprachen. Festschrift für Professor Franciszek Grucza*. Red. Magdalena Olpińska-Szkielko, Sambor Grucza, Zofia Berdychowska i Jerzy Żmudzki. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2012, 258–273. Print.
- KALINA, SILVIA. „Quality Assurance for Interpreting Processes”. *Meta* 50/2 (2005): 768–784. <https://doi.org/10.7202/011017ar>. 27.10.2021.
- KOPCZYŃSKI, Andrzej. „Quality in conference interpreting: some pragmatic problems”. *Bridging the Gap. Empirical Research in Simultaneous Interpretation*. Red. Mary Snell-Hornby, Franz Pöchhacker, Klaus Kaindl. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1994, 87–99. Print.
- KOMISJA EUROPEJSKA, Dyrekcja Generalna ds. Tłumaczeń Pisemnych. „Quantifying quality costs and the cost of poor quality in translation: quality efforts and the consequences of poor quality in the European Commission’s Directorate-General for Translation”. Publications Office. (2013). <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d7c7f89c-3235-4b54-bab9-810802ef4b1b>. 25.10.2018.
- KOŚCIAŁKOWSKA-OKOŃSKA, Ewa. „Kryteria jakości w ewaluacji przekładu ustnego”. *Rocznik Przekładoznawczy* 3/4 (2008): 105–116. <https://doi.org/10.12775/RP.2008.007>. 24.10.2018.
- KUBACKI, Artur Dariusz. *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Business, 2012. Print.
- KUBACKI, Artur Dariusz. „Zmodyfikowane kryteria oceny egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce”. *Biuletyn Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy* 1/5 (2019): 9–10. <https://docplayer.pl/159182292-Biuletyn-lst-nr-1-5-drodzy-czlonkowie-sympatycy-lubelskiego-stowarzyszenia-tlumaczy.html>. 17.11.2018.

- KURZ, Ingrid. „Conference Interpreting: User Expectations.” *Coming of Age: Proceedings of the 30th Annual Conference of the American Translators Association*. Red. Deanna Lindberg Hammond. New Jersey: Medford, 1989, 143–148. Print.
- KURZ, Ingrid. „Conference Interpretation: Expectations of different user groups”. *The Interpreter’s Newsletter* 5 (1993): 13–21. <https://www.openstarts.units.it/handle/10077/4908>. 18.7.2018.
- ZWISCHENBERGER, Cornelia. „Quality criteria in simultaneous interpreting: an international vs. a national view”. *The Interpreters’ Newsletter* 15 (2010): 127–142. <https://www.openstarts.units.it/handle/10077/4754>. 8.11.2018.
- ZWISCHENBERGER, Cornelia i Franz PÖCHHACKER. „Survey on quality and role: conference interpreters’ expectations and self-perceptions”. *The AIIC Webzine* (2010). <http://aiic.net/p/3405>. 15.3.2018.
- ŻMUDZKI, Jerzy. *Konsektivdolmetschen – Handlungen – Operationen – Strategien*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1995. Print
- ŻMUDZKI, Jerzy. „Translationsaufgabe als Kommunikationsaufgabe – Etablierung eines Kategorie-Begriffs”. *Werte und Wertungen. Sprach-, literatur- und kulturwissenschaftliche Skizzen und Stellungnahmen. Festschrift für Eugeniusz Tomiczek zum 60. Geburtstag*. Red. Iwona Bartoszewicz, Marek Hałub, Alina Jurasz. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2004, 320–330. Print.
- ŻMUDZKI, Jerzy. *Blattdolmetschen in paradigmatischer Perspektive der anthropozentrischen Translatork. Frankfurt a. M.: Peter Lang, 2015. Print.*

Akty prawne

- Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050150129>). 18.7.2019.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego (tekst jednolity). <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180002138>). 23.8.2020.

Strony internetowe

- Ministry of Children and Education. <https://eng.uvm.dk/general-overview/7-point-grading-scale>. 14.11.2018.

ZITIERNACHWEIS:

- NADER-CIOCZEK, Monika. „O mierzeniu jakości tekstów tłumaczonych metodą a vista”, *Linguistische Treffen in Wrocław* 22, 2022 (II): 179–193. DOI: 10.23817/lingtreff.22-12.